

Standardberegnete dødsrater i dødsårsaksstatistikken

Statistisk sentralbyrå (SSB) har nå, i likhet med WHO tatt i bruk alders- og kjønnsstandardiserte dødsrater per 100 000 innbyggere for viktige dødsårsaksgrupper. Disse ratene er for alle aldrer under ett. I tabellene med standardberegningene er WHO's vedtatte standardbefolkning for Europa benyttet.

Om bakgrunnen for å introdusere de nye ratene:

En tradisjonell dødsrate, døde per 100 000 innbyggere (uansett alder), angir dødelighetsnivået (totalt eller av visse årsaker) i en befolkning ved ett enkelt tall, oftest for hvert kjønn. Det å kunne klare seg med bare ett tall, én summarisk rate, oppleves ofte som praktisk fordelaktig framfor å måtte forholde seg til et sett av rater, én for hver aldersgruppe. Men bare én slik, ”direkte beregnet” summarisk rate vil oftest være et svært grovt og unyansert statistisk mål.

Ettersom dødeligheten avhenger mye av både alder og kjønn og fordi særlig alderssammensetningen i befolkningen kan endre seg atskillig over tid, er det behov for en rate som er mer sammenliknbar – og dermed mer utsagnskraftig – enn en tilsvarende direkte beregnet (ikke-standardisert) rate. Alders- og kjønnsstandardiserte dødsrater er derfor nyttige, blant annet fordi de korrigerer for (tar hensyn til) endret befolkningsstruktur over tid og fordi de korrigerer for varierende befolkningsstruktur fra land til land eller fra fylke til fylke, også på samme tidspunkt.

Nedenfor vises et par eksempler på hvordan slike standardiserte rater korrigerer for ulik aldersstruktur i rater for alle aldrer under ett:

Eksempel 1

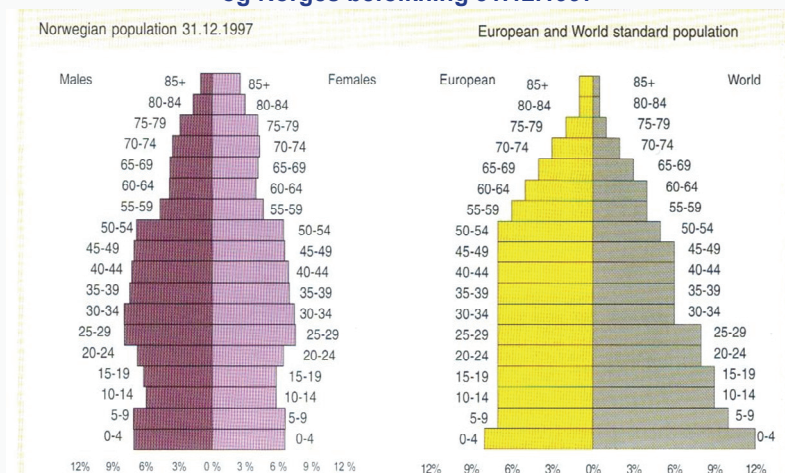
Ut fra direkte beregnede, summariske rater minket dødeligheten (av alle årsaker) blant kvinner med 6,0 prosent fra 1991–1995 til 2001–2005, idet raten sank fra 1 011 til 950 per 100 000 innbyggere. Tilsvarende sank dødsraten blant kvinner på grunn av sykdommer i sirkulasjonsorganene fra 462 til 381 per 100 000, altså med 17,5 prosent. Ut fra aldersstandardiserte rater finner vi derimot betydelig større dødelighetsreduksjon, 13,1 prosent, for alle dødsfall (raten ned fra 564 til 490) og hele 27,8 prosent for sykdommer i sirkulasjonsorganene (raten falt fra 230 til 166).

Eksempel 2

Direkte beregnede dødsrater for menn (alle årsaker) for 2001–2005 kunne tyde på at dødeligheten for menn i Finnmark er på samme nivå som i Møre og Romsdal (926 mot 928), dvs. litt over landsgjennomsnittet og at dødeligheten lengst i nord av sykdommer i sirkulasjonsorganene er litt lavere (353 mot 358) enn på Nordvestlandet, og igjen noe over landsgjennomsnittet. Aldersstandardiserte rater viser derimot at dødeligheten blant menn i Finnmark er den klart høyeste i landet i begge tilfelle, 31,5 prosent høyere enn i Møre og Romsdal for alle dødsårsaker under ett og 38,0 prosent for sykdommer i sirkulasjonsorganene.

To av WHO's standardbefolkninger (for Europa og Verden)

og Norges befolkning 31.12.1997

22

Ved standardberegningene er WHO's vedtatte standardbefolkning for Europa benyttet. Den er lik for kvinner og menn, se figur 1. Fordi andelen eldre over 70 år i denne standardbefolkningen er bare nær halvparten så stor som i Norges befolkning, vil nivået på disse standardberegnete ratene generelt være betydelig lavere enn på både tilsvarende direkte beregnede rater og på standardiserte rater hvor standardbefolkningen er basert på gjennomsnittlig norsk befolkningsstruktur.